

Hrajte drejdl!

Jestlipak víte, co je drejdl a odkud pochází? Pokud ne, snad vás příběh, který jsem vtělila do knihy *Bylo nebylo*, podnítl k tomu, abyste jej zatoužili poznat, seznámili s ním i děti, a hlavně si jej společně zahráli. Třeba i díky drejdlu děti pochopí, že je důležité nejen vítězit, ale někdy též umět prohrávat...

PHDR. KATEŘINA JANČAŘÍKOVÁ, PH.D.

„Hrajte drejdl!“ řekl mi ten podivný muž, který se k nám přidružil na nádraží. „Hrajte drejdl!“

„Snad je to Věčný Žid,“ napadlo mne, „snad je to duše praotce Jákoba, která jako jediná z lidských duší není neoděná a může vstupovat z onoho světa na tento svět.“

Nebo je to nějaký anděl? Či snad prorok?“

On se mi ovšem nepředstavil. Zato mi vyprávěl mi tento příběh.

I Příběh Josiho a Ašera

Žili byli dva bratři, dva synové jednoho otce, dva z jedné matky. Starší se jmenoval Josi a bylo mu dvanáct let. Mladší se jmenoval Ašer a bylo mu deset. Oba měli tmavé vlasy a hnědé oči. Oba byli hodní, zbožní a chytrí chlapi. Ale Josi nebyl jen chytrý, Josi byl velmi chytrý. Maminka se ve svém prvorozeném od jeho narození zhlížela. A bylo proč! Josi měl dlouhé černé řasy a krásné velké oči. V postýlce se postavil, když mu ještě nebylo půl roku, chodit začal v devíti měsících, v roce mluvil. Ostatní matky a babičky říkaly, že nikdy takové zázračné dítě neviděly. I tatínek na něj byl pyšný, vždyť Josi ve čtyřech letech četl, v šesti hovořil třemi jazyky a sčítal, odečítal, násobil a dělil. Říkal o něm, že je *gaon* (geniální).

„Ten by mohl jít na bar micva v devíti letech,“ pochvaloval si dědeček Leo. „Náš rabi říkal, že je Josi nejchytrější z chederu a že z něho jednou bude velký učenec.“

„Snad je to on, který dostal jednu duši z tisíce. Tisíc lidí se pustí do studia

Písma,“ říkával rabi, „z nich uspěje pouze sto, sto se pustí do studia Mišny, z nich uspěje pouze deset, deset se pustí do studia Talmudu a z nich uspěje pouze jeden.“

Jako by toho nebylo málo, pochvalovali si ho i učitelé na státní škole, zvláště učitelé matematiky a dějepisu. Josi byl ale i nadaný hudebník. Jeho učitel hry na housle tvrdil, že nikdy neměl tak talentovaného žáka. Také chlapi z ulice měli Josiho rádi – skvěle kopal do míče a byl ze všech nejrychlejší.

Ašer byl docela obyčejný kluk. Byl také šikovný, nebyl hloupý, ale vedle svého staršího a skvělého bratra si často připadal jako trouba. Přesto ho měl moc rád. Josi měl Ašera také moc rád, a tak spolu bratří vycházeli obvykle beze sporů.

I Drejdl a Chanuka – židovský svátek světel

A byla Chanuka, svátek světel. Jejich malá sestřička Rivka si oblékla sváteční šaty a prozpěvovala si (a ten podivný muž to také zazpíval):

*Sevion sov sov sov, Chanuka hu chag tov.
Chanuka hu chag tov, sevion sov sov sov.
Chag simcha hu laam nés gadol haja šam
Nés gadol haja šam chag simcha hu laam.*

Maminka smažila levivot – srdíčka z koblíhového těsta, tatínek připravoval pro děti dárky. V okně do ulice zářila chanukija, kterou tatínek před zraky celé rodiny zapálil, když vyšla třetí hvězda. Všechno bylo útulné a milé. Útulné a milé až do chvíle po večeři, kdy maminka položila před každého misku s oříšky, rozinkami, mandlemi a čokoládou a kdy tatínek vytáhl z kapsy drejdl...

Drejdl znáte? Je to čtyřhranná káča.

Na jejích stěnách jsou vyryta hebrejská písmena *nun, giml, hej a šin* – počáteční písmena věty *Nes gadol haja šam* (Velký zázrak stal se tam – tedy v Jeruzalémě za časů Makabejských). Hráči vloží svou sladkou sázku doprostřed stolu do banku, roztočí drejdl na špičce a čekají, co padne.

Když padne *nun*, není to ani štěstí, ani neštěstí, *nun* znamená nic nebereš, ani neztrácíš. Nejlepší je *giml* – komu padne *giml*, raduje se, protože dostane vše, co hráči vložili do banku. *Hej* také není špatné. Ten, komu padne *hej*, bere půlku. Nejhorší je *šin*; *šin* znamená „přidej do banku ze svého“.

Hru lze těžko ovlivnit. Někdo má štěstí, jiný smůlu. Někdy se štěstí a smůla střídají, jindy se někoho zarputile drží. Drejdl se hraje o Chanuce pro zábavu a potěšení. Hrát drejdl je micva.

I Josiho prohra v drejdlu

Letos o Chanuce se děly podivné věci – byl již čtvrtý sváteční den a nejstarší Josi zatím neschroustal ani jeden oříšek, ani jednu mandli, ani jednu rozinku. Nevyhrával moc, a co vyhrál, hned zase prohrál. Po tři předchozí večery si všechny sladkosti rozdělil jeho mladší bratr a malá sestřička. Ani dnešního večera se mu nedařilo. Třikrát mu padl *nun* a dvakrát *šin*. Hromádka pamlsků, které do hry dostal od maminky, se opět zmenšovala, kdežto hromádka před jeho mladším bratrem Ašerem rostla.

Josi prohru špatně snášel – vlastně prohrávat vůbec neuměl. Neměl příležitost naučit se prohrávat. Jak by také mohl, vždyť ve všem stále vyhrával, vždy byl ve všem nejlepší.

Byl nejstarším dítětem v rodině. V chederu i ve škole byl nejlepší. Nikdy nenarazil na nikoho, kdo by se mu vyrovnal, kdo by ho porazil.

Ašer naproti tomu prohrávat uměl. Až příliš dobře uměl prohrávat. Celý život žil ve stínu staršího bratra *gaona*. V chederu i ve škole byl sice mezi lepšími žáky, ale nijak mezi nimi ne vynikal. Vítězství v drejdlu ho překvapilo. Překvapilo a opojilo – oči se mu rozzářily a radostí nad štěstím ve hře skákal do stropu. Čím více se Ašer radoval, tím byl Josi popuzenější.

A hrálo se dál. Drejdl se zase dostal k Josimu. Josi jej roztočil – a čekal. Drejdl se točil krásně a dlouho. Všichni se zatajeným dechem čekali – a padl *šin*. Ašer radostí zavýskl.

To už bylo na Josiho příliš. Vztekle vstal, převrátil stůl, všechny sladkosti zvrhl na zem.

„Je to blbá hra,“ vykřikl vzdorovitě, „je blbá a baví leda tak mrňata.“

Se slzami vzteku odešel do vedlejší místnosti a schoulił se do postele.

I Ašerův smutek a živé vzpomínky

Uplynulo mnoho těžkých let. Z celé rodiny zůstal naživu jenom Ašer.

„Měl jsem výčitky svědomí, že jsem přežil zrovna já. Proč nepřežil můj geniální bratr Josi?“ trápil se Ašer.

„Anebo moje krásná malá sestřička Rivka. Nebo moje hodná maminka či můj skvělý tatínek? Anebo dědeček, babička nebo sestřenice či bratrancei?“

Proč já? Byl jsem lepší než oni? Nebo snad horší?

Trápil jsem se. Nežil jsem plně na tomto světě, dostával jsem se do říše smutků. Musel jsem se léčit na nervové klinice a jednou jsme tam měli léčbu prací.

Terapeut nás vzal do řezbářské dílny a učil nás vyřezávat. Nijak zvlášť mi to nešlo, netroufal jsem si na nic většího, a tak jsem vyřezával dřevěnou kostku. Když jsem ji dokončoval, vzpomněly si moje ruce na tvar drejdlu a samy jaksi mimoděk zaoblily špičku kostky. Roztočil jsem ji – netočila se sice tak svižně a dlouho jako drejdl mého dětství, avšak točila se. Půjčil jsem si páječku a opatrně do jejích stěn vypálil čtyři písmena – *nun, giml, šin a hej*.

Pak jsem si vzpomněl na onen čtvrtý chanukový večer, kdy se Josi tolik roz-zlobil. Vzpomněl jsem si, jak ho tatínek po chvíli zavolal zpátky ke stolu, vzpomněl jsem si na každé slovo, které nám tehdy řekl...

I Tatínkova moudrá slova

„Možná se Josimu zdá, že drejdl není chytrá hra,“ podotkl tatínek, „a má svým způsobem pravdu. Zlobí se, že výsledky jsou náhodné, že je nemůže ovlivnit. Bojím se však, že by se nerozčiloval, kdyby neprohrával. Kdyby vyhrával, třeba by se mu drejdl líbil. Podle mne to není špatná hra.“

Vůbec nejde o to, co vám padne. Jde o to, jak s tím naložíte. Můžete svou výhru schrupat sami, můžete se o ni ale i rozdělit s tím, kdo prohrává. Můžete svou porážku přijmout se vztekem nebo s pláčem, ale také ji můžete přijmout klidně a čestně, můžete se zasmát sami sobě a své smůle. Vztek, který dnes Josiho ovládl, je vztekem, který dovedl Kaina k vraždě. Tolik hněvu kvůli několika oříškům a mandlím?

Co teprve vyrovnat se se skutečnou prohrou nebo se skutečnou výhrou! Vždyť na světě jsou lidé, kteří se narodí slepí či hluchí nebo bez nohou. Jejich los padl špatně na celý jejich veškerý život. Mají se zalknout vzteky či utonout v sebelítosti? A co ti, kteří se narodili zdraví a silní – mají si své schopnosti sobecky nechat jen pro sebe? Mají vydělávat a hromadit majetek? Mají prohlašovat, že si svůj osud zasloužili bohabojným životem?“

Životní výhry a prohry

„Někoho čeká bohatý, krásný a veselý život. Život plný štěstí, zdraví a práce. Jiného čeká bledý život v nemoci a zoufalství. Někdo umírá mladý, jiný se dožívá vysokého věku. Jedna žena každý rok porodí krásné a zdravé dítě, jiná nikdy neotěhotní nebo porodí mrtvý plod.

Někteří takzvaní mudrci tvrdí, že pokud se člověk chová zbožně anebo se modlí ty správné modlitby, nemůže onemocnět, nemůže se mu stát nic zlého. Ale to není pravda. Snad jen někdy. Většinou však člověk svůj osud nezmění. I zbožný a spravedlivý člověk si může vylosovat špatný osud, a naopak i člověk bezbožný a hříšný může získat osud dobrý. Proč, to nevíme. Ani to není důležité. Důležité je, jak se svým osudem naloží. Zapomene pro všechny dobré věci na Hospodina? Povýší se nad svého Boha? Anebo zatrpkne, zmalomyslní a Hospodina obviní a odsoudí?

Nevím, děti moje, co vás v životě čeká, ale byl bych rád, kdybyste se k tomu, co se vám přihodí,

postavily co možná nejlépe. Byl bych rád, abyste nikdy a pro nic nezapomněly na dobré vychování a na Věčného Svatého, jehož jméno nevyslovujeme.“

Nepromarněte svůj osudový los

Hrál jsem si s neumělým drejdlem a leccos mi došlo. Netrvalo dlouho a mohl jsem kliniku nadobro opustit. Vystudoval jsem a našel jsem si práci v knihovně. Těší mne doporučovat mladým lidem dobré knihy a ovlivňovat tak jejich duše. Oženil jsem se s hodnou dívkou, kterou jsem nikdy nepřestal milovat. Zplodil jsem a vychoval čtyři děti. Teď právě jedu k nejstaršímu synovi na svátky. Vnoučkovi byly nedávno čtyři roky – podívejte, vezu mu mandle, oříšky a čokoládové bonbony. Budeme o ně hrát.

Tedy ne že bych rozuměl tomu, proč nezůstal

naživu
můj chytrý

bratr. Nerozumím tomu, proč se to všechno stalo. Také se mi po všech mých blízkých neustále stýská. Někdy si představuji, že ještě žiji. Často počítám, kolik by jim bylo let, a přemýšlím, zda by byl Josi už šedivý, jestli by ho píchalo v zádech jako mě. Ale snažím se se svým losem naložit co možná nejlépe.

Hrajte drejdl!
Naučte své děti prohrávat i vítězit!

(Podle Kaz 7/28, Job 33/23, První kniha Makabejská, 5. kap.)

Text vychází z příběhu zveřejněného v autorčině knize *Bylo nebylo* (Praha 2006).

Autorka působí na katedře biologie a environmentálních studií PedF UK

